Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. Nr. 4(85) 1993 m. vasaris

Į Nepriklausomybę - per auką

Algirdo KAIRIO nuotrauka

Česys CEMNOLONSKIS

Laisvės kaina

Tautos didvyrių atminimui

1

Paragavusios laisvės
mūs lūpos ir sielos,
argi vėl apraizgys jus
spygliuotosios vielos?
Argi jūs dar negirdite
slibino žingsnių
ir širdies mūs Tautos
vis silpnėjančių tvinksnių?..

Ten, mieste Gedimino,
mano dukros ir sūnūs
ginti Laisvės pakilo
prieš Kremliaus galiūnus...
Mes vienuoliktą Kovo
atradom Tėvynę -
ginam laisvą salelę
Gulago salyne...

Kaip aguonų žiedai
Jūsų kraujo lašai, -
jo atėjūnams
dar vis mažai...
Jau užželė žole
partizanų takai,
jau išbalo leduos
tremtinių palaikai...

2

Laisve, kas Tu esi? -
Gal vatvorykštės lankas,
į kurį tiesiasi mūsų
pavargusios rankos? -
Gal tu - pirmo griaustinio
gaivinantis aidas,
gal lietus, kur s nuskaidrina
sielas ir veidus?..

Gal Tu - Žalgirio vėliava,
mūšiuos nekritus? -
Gal po smurto ir prievartos
aušantis rytas? -
Mūsų kruvino prakaito
druskos kristalas,
Atgimimo pradžia
ir vergijos mūs galas?..

Panieka lyg voratinklio
siūlais, lietuvi,
apipink išdaviką
akis ir liežuvį,
kad veiduos jų dėmė
liktų kraujas pralietas,
kad jų kaulai nerastų
šioj žemėje vietos...

Tikim - vėl Tu pakilsi,
sušaudyta Laisve, -
Tu kaltuosius pasmerksi,
silpniesiems atleisi. -
Argi mums iš tiesų
teks mokėti per brangiai,
jei vienintelę turim
Tave šioj padangėj?..

Jūsų kraujo žiedai -
Amžinybės aidai,
atmintin ir širdin
įsirėžę vardai, -
Sausio tryliktos naktį
Vilniaus žemę aplaistę,
Jie mus įkvepia kovai
Už Tiesą ir Laisvę!

1991 01 15

Dirbsime kantriai, ir ta valanda ateis

Iš akademiko Alfredo Smailio kalbos, pasakytos Vasario 16-ąją, minint Nepriklausomybės 75-qsias metines Kaune, prie Karo muziejaus.

Brangūs kauniečiai, kaunietės, šiandien mes vėl istorinę valandą minime toje aikštėje prie Karo muziejaus, kur ne kartą iškilmingai susitikdavome svarbiais ir liūdnais mūsų tautai momentais. Visokių Vasario 16-osios švenčių minėjimų čia yra buvę. Buvo minėjimai 1940 m., kai Molotovo-Ribentropo pakto grėsmė buvo faktiškai nulėmusi mūsų tautos likimą. Buvo minėjimai ir vokiečių okupacijos metais, buvo minėjimai ir sovietmečiu. Ir iš tikrųjų jie visada vykdavo. Jei ne prie šio muziejaus, jei ne viešai, tai bent slapčia. Žiūrėk - gimnazistai, visai dar berniukai staiga iškelia vėliavą Prisikėlimo bažnyčios bokšte, kur nors medžiuose ar ant stogo. Ir plevėsuodavo trispalvės, kurios liudijo, kad tauta gyva ir trokšta būti laisva. Taip ir dabar. Galbūt ne pačių geriausiai nusiteikę šiandien mes švenčiame Vasario 16-ąją. Mūsų širdyse šalta. Lauke irgi šaltoka. Bet žinokime - tamsoje visada sužiba žvaigždės ir jos būna dar ryškesnės, o po kiekvieno šalčio ateina šiluma.

Lietuva, atsidūrusi kryžkelėje, turėjo tris galimybes: pasukti tautinio valstybės stiprinimo keliu arba pasukti į kairę - ekonomizmo keliu, arba eiti savitu keliu. Mūsų tauta, jos dauguma, pasirinko kairįjį kelią. Dėl ko taip įvyko? Tai nebuvo atsitiktinis reiškinys, kurį nulėmė momentinės nuotaikos. Tai ilgus dešimtmečius klotas kelias, kuriuo ėjome ir atėjome... To kelio pasirinkimo priežastys buvo kelios, bet svarbiausioji ta, kad dvasinės vertybės buvo atskirtos nuo materialinių vertybių ir mūsų žmonės atidavė pirmumą materialinėms vertybėms.

Buvo laikai, kai buvo vertinamos ir studijuojamos įvairios gyvenimo sritys kaip lygiavertės arba autonomiškos. O dabar pasidarė tokie laikai, kai visos gyvenimo sritys, tapusios lygiavertės, - ir pirmaeilės, ir antraeilės - tapo visos lygios. O po kiek laiko paaiškėjo, kaip kalbėjo marksistai, kad būtent ekonomika nulemia žmonių sąmonę, moralę, teisę ir t.t. Ekonomika buvo iškelta į pirmą vietą, pastatyta ant pjedestalo. Ji buvo pastatyta aukščiau žmogaus, ir žmogaus veikla buvo išstumta iš dvasinio pasaulio. Daiktai užgožė žmogų. Kuo šiandien labiausiai rūpinamės? Kiek daug aimanuojame dėl to, kad kaimynas arba kitas koks negeras žmogus daug ką pasigrobė ir apvogė. Bet kas labiausiai skundžiasi? Skundžiasi tas, kuris negalėjo, nesuspėjo pavogti. O tie, kurie iš tikrųjų yra apvogti, jie dažniausiai tyli, kantriai laukia teisybės.

Iš tikrųjų gyvename sunkiu istoriniu momentu ir galime pasakyti, kad žmogaus veiklos pagrindu dabar, šiuo metu, pasidarė savinauda. Bet ar savinauda yra gyvenimo tikslas, ar tai padaro žmones laimingus? Pažiūrėkite į "mafijozus". Kaip jie apsirengę? Turto turi! Bet bijo įstatymo, bijo žmonių. Ar jie laimingi? Ir žmogus, kuris pasirenka materialinių vertybių kūrimo ir įsigijimo kelią, visada yra nelaimingas. Mūsų tauta, truputį paslydusi šiuo keliu, tikiu, kada nors atsitokės, ateis kitos pasirinkimo galimybės, grįš visos moralinės vertybės, o tos tradicijos, kuriomis remiantis, buvo sukurta mūsų valstybė, bus atstatytos. Bus atstatytas ryšys tarp gyvųjų ir mirusiųjų, gyvenusių ir gyvensiančių. Lietuva bus tokia, kaip reikia. O tie, kurie šiandien pasirėmę ekonomizmu, ekonomiką iškėlę į aukščiausią lygį virš visų vertybių, jie stato valstybės pamatą, neturėdami planų. Pastatą stato, neturėdami projekto. Marksо, Teiloro, Smito teorijos sužlugo, tai įrodyta gyvenime.

O kaip dabar statyti socialinį ekonomizmą, remtis ekonomija, kai teoriškai nėra jokios galimybės. Iš šitas statymas, centralizuotas, ekonomikos principais paremtas, taip pat turės žlugti ir neturi ateities. Todėl reikia pripažinti, kad ir mūsų vadovybė padarė nemažai klaidų: svarbiausia - piliečių įstatymas. Suteiktos tokios teisės, kad mūsų tautos likimą gali spręsti ir prezidentą rinkti ir grįžęs iš Sibiro politinis kalinys, ir nusikaltęs prieš lietuvių tautą. Tokie neturėtų teisės balsuoti. Tai nulėmė daugelį balsų, atnešė pergalę kairiajai pusei. Be to, padėjo ir nomenklatūra, kuri neįsivaizduoja kitokio gyvenimo, saugaus gyvenimo, jeigu nebus globojama tam tikrų politinių jėgų ir t.t. Žinoma, pasitarnavo ir ekonominės reformos, kurios, galima pasakyti, nebuvo teisingos. Žmonės pasijuto apvogti, apiplėšti, jie dar nebuvo psichologiškai pasirengę tokioms staigioms reformoms. Tai irgi klaidos. O mūsų dorinis nuopolis! Nors skaudu, bet reikia pripažinti, kad mes neturime moralinių ir teorinių pagrindų pačiai valstybei, tautiškai valstybei atstatyti. Žmogus dabar yra pasidaręs dievas, individas - dievas, o tauta, valstybė, visuomenė - tiktai antraeiliai, po mūsų kojų atsiklaupę, o Dievui - mažai vietos belikę.

Tačiau nenusiminkime. Tie 38-40 proc., kurie balsavo už mūsų tautišką valstybę, tai jau ne mažai, net labai daug. Tai ne disidentų grupelė. Mes kantriai dirbsime savo darbą ir stengsimės atverti savo broliams akis, tiems, kurie pasirinko turtų ir ekonomizmo kelią. Ir ateis ta valanda, kai šią Nepriklausomybės šventę švęsime su šypsena, su džiaugsmu širdyje.

Kur kryps Prezidendo žingsniai?

"LIETUVIŲ TAUTA /.../ - puoselėdama Lietuvos žemėje tautinę santarvę, - siekdama atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės, atgimusios Lietuvos valstybės piliečių valia priima ir skelbia šią KONSTITUCIJĄ".

Iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulės

Pirmasis atgimusios Lietuvos Parlamentas per apgailėtinai trumpą savo veiklos laikotarpį nuveikė nuostabiai daug. Bet dar ir liko didelė skubiai darytinų darbų kaugė. Tai jau istorija, kurios vertinimai šiandien tokie prieštaringi. AT, suspėdama parengti Konstitucijos projektą referendumui, padėjo kertinį akmenį į teisinės valstybės pamatus. Praėjusių metų spalio 25 d. Respublikos piliečiai Konstituciją priėmė. Teisininkai ir įžvalgesni ar priekabesni piliečiai randa šioje Konstitucijoje netikslumų ir kitokių taisytinų vietų. Tačiau reikia tik džiaugtis ir net didžiuotis, kad Konstituciją suspėta priimti. Kaltinimai dėl skubotumo nepagrįsti. Ji buvo rengiama nuosekliai ir ilgai. Tik priimti ją reikėjo greitai. Dabartinės sudėties Seimas tokios Konstitucijos projekto nesugebėtų parengti.

Asmuo, kandidatavęs į Prezidentus, o tuo labiau juo tapęs, be abejo, apsisprendė "būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas" /82 strp./. Paskutiniuose keturiuose žodžiuose slypi ypatinga prasmė. Man regis, tai yra asmens, išrinkto Prezidentu, gebėjimų būti valstybės vadovu patikrinimas /77 strp./. Man galima prieštarauti - Prezidento gebėjimai tikrinami daugeliu būdų ir begalėje situacijų. Tačiau mūsų sąlygomis, nusikračius pusę amžiaus trukusios okupacijos jungo, būti visiems teisingu Prezidentu nebus lengva. Tačiau tokiam žingsniui jis ryžosi pats. Tai ne tik partijos pavedimas. Norime tikėti, kad jis apsisprendė savo valia ir skatinamas vidinio įsitikinimo. Ši mintis neturėtų nieko įžeisti. Kalba suksis ne apie Prezidento kompetenciją tvarkyti ekonomikos reikalus ar ką nors panašaus. Seimo narys Algirdas Patackas savo kalbose dažnai mini, kad reikia siekti dvasios ir kūno poreikių pusiausvyros, tačiau pirmumą suteikiant dvasios reikalams, taigi ir teisingumui. Antraip būtų pažeista Dievo nustatyta tvarka. Ekonominės suirutės metu tokie žodžiai anaiptol nerodo atotrūkio nuo kasdieninių rūpesčių, o atvirkščiai, rodo vardan ko mes turėtume gyventi, kad išsaugotume Konstitucijos preambulėje minimą Tautos dvasią.

Ketvirtuoju Respublikos Prezidentu išrinktas buvęs Lietuvos komunistų partijos, kaip SSKP respublikinės organizacijos, o vėliau Lietuvos demokratinės darbo partijos lyderis. SSKP-LKP nusikaltimai lietuvių tautai ir Lietuvos valstybei dideli ir baisūs. Jie iki šiol neįvardyti ir teisiškai neįvertinti. Čia jokiu būdu nesuplakama partijos kaip organizacijos ir konkretaus asmens atsakomybė už tam tikrus veiksmus ar veiklą apskritai. Prezidento asmuo neliečiamas. Norima atkreipti Prezidento dėmesį į pačią didžiausią neteisybę ir neaiškumą, jau pusę amžiaus varginantį Lietuvos žmones. Okupacijos sąlygomis šis klausimas buvo prievarta maršinamas, nes to siekė imperija ir jos talkininkai kolaborantai, bet atgimusioje Lietuvoje tokia padėtis būtų nesuprantama ir net nepakeičiama, nes prieštarautų Konstitucijoje įteisintam Tautos siekiniui sukurti "atvirą, teisingą, darnią pilietinę visuomenę ir teisinę valstybę."

Penkiasdešimt metų Lietuvoje buvo dirbtinai palaikoma žmonių supriešinimo atmosfera. Ji tapo mums įprasta, bet jos negalima vadinti natūralia. Visuomenės skaidymas į klases ir jų dirbtinis priešinimas buvo komunistų partijos ideologijos šerdis. Marksizmo-leninizmo "klasikai" šią priešpriešą vadino klasių kova. Tokios nežmoniškai žiaurios politikos pasekmes jaučia visos sovietų lagerio tautos ir dabar, kai Sovietų Sąjunga jau subyrėjo. Lietuva ne išimtis. Iš Baltijos tautų Lietuvoje buvo stipriausiai priešintasi okupacijai ir nutautinimui.

Šiuo trumpu faktų konstatavimu toli gražu nesiekiama didinti įtampos visuomenėje, o atvirkščiai - norima parodyti teisinį būdą tai įtampai sumažinti. Jeigu Prezidentas imtųsi aktyviai tęsti teisingumo atkūrimo politiką, tai susidariusi įtampa pradėtų silpnėti. Tokia vidaus politika atitiktų Konstitucijos dvasią. Tačiau, atrodo, kad dabartinio Seimo dauguma nesiryš, vadinasi, ir negalės tokio uždavinio imtis. Tai suprantama. Seimo DDP frakcijos narių net 84 procentai priklausė SSKP-LKP. Tai suprantama, tačiau nepateisinama. Šį procesą galėtų inicijuoti Prezidentas. Konstitucijos 83 strp. reikalaujama, kad Prezidentas sustabdytų savo veiklą partijoje. Matyt, taip ir bus padaryta. Tai teikia vilties, kad Valstybės vadovas turės laisvas rankas, jam nereikės paisyti partijos interesų, jis turės rūpintis visos Valstybės reikalais, "būti visiems lygiai teisingas".

Todėl labiausiai nukentėjusi Tautos dalis - didžiulė politinių kalinių ir tremtinių šeima turi teisę tikėtis, kad Prezidentas nenusisuks nuo jos ir atsižvelgs į jos nuomonę, priimdamas sprendimus.

Kelias į tautinę santarvę be teisingumo apskritai neegzistuoja. O klystkeliais ir šunkeliais į teisingą, darnią visuomenę ir teisinę valstybę nenueisime ir neįvykdysime Lietuvos Respublikos piliečių valios. Prezidentas prisiekė būti visiems lygiai teisingas. Padėkite jam.

Edmundas SIMANAITIS

Pošventiniai apmąstymai

Vasario 16-osios šventė praėjo ir, atrodo, nėra reikalo apie ją rašyti. Anaiptol, reikia. Net labai. Tai ne tik šventė, bet ir natūralus įsitikinimų patikrinimas, pirmiausia, valdžios vyrų. Be to, ši šventė ypatinga. Per šimtmetį tokių tik keturios. Pirmasis 25-etis buvo minimas vokiečių okupacijoje. Auksinis Valstybės jubiliejus - rusų okupacijos metais ir giliame pogrindyje. Dabar šventėme 75-erių metų Nepriklausomybės sukaktį. Tačiau negalima neprisiminti 70-mečio minėjimo sovietų valdžios metais. Tada JAV prezidentas Ronaldas Reiganas paskelbė deklaraciją, ginančią Baltijos tautų teisę į laisvę. Per visą Lietuvą nuvilnijo TSKP CK ir rajkomų organizuoti "protesto" mitingai. Į sostinės Gedimino aikštę buvo atvesdinti keli tūkstančiai studentų, darbininkų, tarnautojų, kurie "vieningai palaikė" reikalavimą švęsti "tikrą, neišgalvotą savo valstybingumo atkūrimo datą, būtent 1918 m. gruodžio 16 d.", kada V.Kapsukas-Mickevičius, vykdydamas Maskvos valią, paskelbė sovietų valdžią Lietuvoje. Tai buvo paskutinė antis, paleista norint kaip nors išgelbėti sovietinės Lietuvos įvaizdį ir paneigti Vasario 16-osios reikšmę ir svarbą. Šalyje tvyrojo nerami, ilgai slopinto laukimo atmosfera. Laikraščiai, televizija ir radijas visą savaitę triukšmavo prieš tokią pavojingą bolševikams datą. Buvo mobilizuoti ne tik partiniai, milicija, sovietų saugumas, bet ir platus šnipukų ir seklių tinklas. Lietuvos gyventojai, kurie nebuvo girdėję apie svarbiausiąją Lietuvos šventę, dabar tikrai sužinojo. O paskui jau bangavo Sąjūdžio mitingai ir plaikstėsi trispalvės po visą mūsų šalį.

Deimantinis Valstybės jubiliejus buvo paminėtas visoje šalyje. Vilniuje Prezidentas ir Premjeras Arkikatedroje išklausė šv.Mišių. Žegnotis nepamiršo nė vienas. Kuršėnuose į Sąjūdžio ir tremtinių klubo patalpas pro langą buvo įmesta ... granata. Jonavoje sąjūdininkai, politiniai kaliniai, tremtiniai, krikščionys demokratai ir šiaip žmonės po šv.Mišių nuėjo prie partizanų koplytstulpio, prie Nepriklausomybės kovų savanorių akmens, prie šaulių kryžiaus. Visur buvo pasakytos trumpos šventinės kalbos, pagerbti žuvusieji dėl Tėvynės laisvės. Darniai žygiavo P.Diliūno vedamas šaulių būrys. Jis ypač džiugino tremtinių ir politinių kalinių akis. Aiškus įrodymas, kad jaunimas pasirengęs perimti iš tėvų ir senelių estafetės lazdelę.

Deja, Jonavos SKAT'o kuopų vadas karininkas V.Krajauskas pasakė, kad Vasario 16-osios šventė ne jų. Jie, savanoriai, turį savo šventę - lapkričio 23-ąją? Ką gintų tokie gynėjai, kai Tėvynei ateitų mirtino pavojaus valanda? Jonavos valdžia tame deimantiniame šventės minėjime, kaip visada, nedalyvavo. Tikriausiai ir jiems Vasario 16-oji svetima ir nepriimtina.

Teodoras ČIAPAS

Nuotraukos istorija

Per 1947 m. šv.Velykas žuvusių Kęstučio apyg. 3-ios kuopos 2-o būrio vado Prano Karbausko-Margio ir jo pavaduotojo Kazio Šepučio-Dobilo kūnai, pamesti Šilalės turgaus aikštėje

1947-ųjų balandžio 17 d., dar pamokoms nesibaigus, mane pasikvietė mokytoja Janina L. ir pasakė, kad skubiai prisistatyčiau į Šilalės raj. saugumą. Pamaniau, kad tai koks nesusipratimas. Nors ta įstaiga buvo visiems baisi, bet, nieko bloga nejausdamas, knygas palikęs klasėje, ėjau drąsiai. Truputį nerimavau, ar jie nėra sužinoję apie mano pabėgimą iš stribų nagų Tauragėje sausio 4 dieną, tačiau jau buvo praėję 3,5 mėnesio, be to, maniau, kad apie tą įvykį Šilalės saugumiečiai nieko neturėtų žinoti, nes neliko jokių pėdsakų. Taip save drąsindamas, atsidūriau KGB širšyno antrame aukšte. O jau čia nuotaika ėmė keistis... Prisistačiau budėtojui, tas pranešė viršininkui, o šis liepė palaukti. Laukiau neilgai: tarpduryje pasirodė vidutinio ūgio majoras. Jo suplotas veidas ir blizgančios žiaurios akys priminė vaizduotėje susikurtą totorių-mongolų užkariautojų vado portretą. Įsivedęs į kabinetą, jis pastatė mane prie sienos, o pats atsisėdo už stalo ir ėmė raustis popieriuose, lyg ko svarbaus ieškodamas ir gana ilgai nieko man nesakydamas. Paskui jis pakilo, perėjo per kabinetą ir, atsistojęs priešais, įbedė į mane kiaurai veriantį žvilgsnį, nuo kurio kūnas pašiurpo. "Kur dėjai banditų nuotraukas?" - paklausė gana ramiu balsu, bet tie žodžiai mane lyg šaltu vandeniu perpylė. Aš nutariau laikytis tvirtai, stengiausi neparodyti baimės. Atsakiau, kad jokių nuotraukų neturiu. Majoro azijietiškas veidas persikreipė, jis sugniaužė kumščius, ir atrodė, kad suplos mane į blyną, bet susitvardė ir vėl atsisėdo prie stalo. Susiradęs kažkokį sąrašą, paklausė mano pavardės, vardo ir kokioje klasėje mokausi. Man atsakius, jis vėl priėjo ir taip trenkė į sprandą, kad aš akimirksniu atsidūriau kitame kabineto kampe ant grindų. Paskui pasikvietė prie stalo ir pasakė:"Dabar turbūt supratai, ko čia tave pasikviečiau?" Sąrašas tebegulėjo ant stalo, ir aš pamačiau, kad tarp kitų čia yra ir mano pavardė, pažymėta 8 numeriu. Iš viso ten buvo surašyta maždaug 20-25 pavardės. Supratau, kad tai žmonės, kurie, kurie balandžio mėnesį pirko nuotraukas. Čia buvo

(Nukelta į 3 psl.)

Iškelta trispalvė

Jie gerai žinojo, kad vyresnieji ne tik nepritars jų planui, bet atkalbins ir visiškai šito neleis. Todėl nutarė neprasitarti. Du jaunuoliai - Šarūnas M. ir Žilvinas D. ėmė rengtis žygdarbiui. Vienas nuvažiavo į Rokiškį, kitas - į Anykščius ir nusipirko vėliavai medžiagos. Slapčia, kai nieko nebuvo namie, pasiuvo vėliavą ir paslėpė bulvių duobėje, šiauduose, ant kalniuko.

Sulaukę Lietuvos Nepriklausomybės šventės, 1953-iųjų Vasario 16-osios, nusprendė iškelti vėliavą Vaičionių-Krylių kaimų miške (Rokiškio raj.), prie vieškelio, pačioje aukščiausioje ir dailiausioje eglėje. Dieną viską gerai apžiūrėjo, pasidarė kotą, o naktį sėdo ant motociklo ir nuburzgė į pamiškę. Tylu, ramu, tik ošia miškas. Jau Žilvinas rengėsi traukti iš užančio vėliavą, kai staiga dun dun dun - sudundėjo žemė, sušlamėjo krūmai. Išgąstis buvo nemažas. O pasirodo, tai briedžių porelė traukė savais keliais.

Sumanyta - padaryta. Šarūnas be vargo įsiropštė į pačią eglės viršūnę ir viela stipriai priveržė vėliavos kotą prie eglės kamieno. Dar buvo gavę granatų - minų imitacijų (žaislinių), tai ir tas prie vėliavos koto priraišiojo. Suprask - užminuota.

Visoje apylinkėje pasklido kalbos, kad Vaičionių-Krylių miške plevėsuoja Lietuvos vėliava. Suvažiavo stribai, milicija. Ilgai trypė, zujo aplink - bijojo partizanų pasalos. Pagaliau iškvietė kareivių įgulą, kraną. Bet ir karininkas bijojo vėliavą liesti. Pagaliau minuotojai ją iškėlė iš eglės. Apylinkės nekrėtė, nes manyta, kad tai partizanų darbas.

Po sėkmingos operacijos Šarūnas M. ir Žilvinas D. 1958 metais, jau būdami studentai, iškėlė trispalvę Kaune, Rotušės aikštės bokšte. Apraizgė spygliuota viela, suprask - užminuota. Čekistai turėjo daug vargo, kol vėliavą nuėmė, o kauniečiai džiaugėsi ir gėrėjosi Lietuvos laisvės simboliu.

Tą patį jie norėjo padaryti ir Vilniuje, bet nespėjo, nes jau buvo saugumo ieškomi.

Jonas KIRLYS

(Atkelta iš 1 psl.)

nufotografuoti Šilalės turgaus aikštėje gulintys išniekinti Gerviškės km. per šv.Velykas žuvę du partizanai - Kęstučio apygardos 3-ios kuopos 2-o būrio vadas Pranas Karbauskas-Margis ir jo pavaduotojas Kazys Šeputis-Dobilas. Paaiškėjo, kad kažkas išdavė ir gintis būtų beprasmiška. Matyt, nujausdamas mano mintis, majoras jau gana ramiai ir šaltai pasakė:"Dabar privalai man papasakoti, kokiu tikslu pirkai dvi nuotraukas ir kam atidavei". Supratęs, kad jis viską žino, pasakiau, kad tikrai pirkau dvi nuotraukas, jas vėliau namie parodžiau tėvukui, o šis mane labai išbaręs ir liepęs nuotraukas sudeginti, ką aš ir padariau. O pirkimo priežastį aiškinau smalsumu - niekada, girdi, nebuvau matęs gyvų partizanų, todėl norėjau pasižiūrėti į juos bent nuotraukoje. Majoras ėmė kamantinėti, kodėl visgi pirkau ne vieną, o dvi nuotraukas, tačiau nieko daugiau pridurti aš jam nebegalėjau - ar prasitarsi, kad vieną tikrai norėjau pasilikti sau, o antrą atidėti į partizanų renkamą archyvą? Nežinau, ar jis patikėjo mano pasakojimu, bet nieko nebesakęs nuvedė pas budintį stribą ir liepė niekur neišleisti. Tačiau stribą pavyko apgauti. Mat tuo metu, mano laimei, budėjo jaunas bernas, kuris rusų kalbą, matyt, suprato labai prastai, nes, majorui išėjus, manęs paklausė: "Ką išeidamas jis sakė?" Aš atsakiau, kad majoras liepė leisti man čia pabūti, kol jis sugrįš. Stribas tuo tikriausiai patikėjo, nes į mane lyg ir nebekreipė jokio dėmesio. Kokį pusvalandį palaukęs, pasakiau stribui, kad einu į gimnaziją pasiimti ten paliktų knygų ir greitai grįšiu atgal. Eiti jis man nedraudė, tad aš tiesiog skriste išlėkiau. Man rūpėjo pranešti namiškiams apie savo sunkią padėtį.

Sugriebęs iš gimnazijos koridoriaus dviratį, nukūriau pas siuvėją Straukienę, kur mano sesuo Zosė mokėsi siūti. Įbrukau jai dviratį ir paprašiau pranešti tėvukui, ką pasakiau tardytojui ir dar - kad iš po indų spintelės paimtų partizanų nuotraukas, kurių ten buvo apie keturias dešimtis, o gal ir daugiau. Liepiau tas dvi su žuvusiais partizanais palikti, kur jos ir buvo, kad galėčiau, stribų atvarytas į namus, atiduoti, o kitas gerai paslėpti.

Zoselė dviračiu kuo skubiausiai išdūmė į namus (nuo miestelio iki namų buvo 5 km kelio), o aš užėjau į gimnaziją, pasiėmiau knygas ir nužingsniavau atgal į KGB širšyną. Mano laimei, majoras dar nebuvo grįžęs, o stribas nepastebėjo, kad aš ilgokai užtrukau.

Maždaug po dviejų valandų grįžo majoras ir liepė mane uždaryti į KGB rūsį. Atsidūriau šaltoje, tamsioje patalpoje. Rūsys buvo įrengtas giliai, jokio lango nebuvo. Užsivėrus geležinėms durims, ėmiau ieškoti kampelio atsisėsti. Kiek aprimęs, pajutau kažkokį nemalonų kvapą. Prisiminiau, kad turiu papirosų "Sparnai" ir degtukų, kuriuos buvau nupirkęs tėvukui. Išsiėmęs degtukus, apšviečiau savo naują "butą". Rūsys buvo maždaug 2 metrų pločio ir maždaug 5 metrų ilgio, panašus į koridorių. Nebuvo jame čia nei suolo, nei stalo, grindys - cementinės, kažin kada bešluotos, o viename kampe pūpsojo kažkoks brezentu uždengtas daiktas. Nutariau man paskirtą "butą" apžiūrėti iki galo. Pakėlęs brezentą, nustėrau iš baimės: po juo gulėjo trys jaunų vyrų lavonai, suvynioti į kareiviškus apsiaustus-palapines, vadinamąsias "plašč-palatkas". Pasirodo, kvapas sklido nuo lavonų. Uždengęs brezentą, nuėjau prie durų ir ėmiau iš visų jėgų jas daužyti, bet nieko neprisišaukiau. Gal niekas negirdėjo, nes budintis stribas buvo antrame aukšte, o gal tiesiog sadistiškai iš manęs tyčiojosi. Dar kiek padaužęs duris, supratau, kad čia, matyt, teks praleisti naktį. Tada mane sukaustė baimė - tebuvau vos septyniolikos metų. Netikėtai čia pagelbėjo tėvukui nupirkti papirosai ir degtukai. Nors niekada dar nebuvau rūkęs, tą nelemtą naktį sutraukiau beveik visą pakelį "Sparnai", o ten buvo 100 papirosų.

Paryčiais atėjo majoras ir išsivedė mane į antrą aukštą. Jis buvo gerokai "paėmęs" ir nebe toks piktas kaip dieną. Paklausė, ar nesušalau. Atsakiau, kad šaltį dar buvo galima pakęsti, bet būti naktį rūsy su trimis lavonais yra tikrai baisu. Tai išgirdęs, jis suriko: "Nejaugi jų dar neišvežė?!" Daugiau apie tai nepasakė nieko, o man iki šiol tebėra mįslė: kas buvo tie trys vyrai ir kas juos turėjo išvežti? Įkaušęs majoras mažai ko manęs ir beklausė. Pasikvietė prie stalo ir trumpai pasakė: "Eik į namus ir atnešk gabaliukus tų nuotraukų, nes tėvas sakė, kad jų nesudeginai, o apdeginęs kraštus išmetei į šiukšlių dėžę. Atneši - važiuosi į namus, neatneši - nakvosi ten, kur nakvojai". Iš jo žodžių supratau, kad tėvukas buvo suimtas ir tardomas, bet, didžiulei mūsų laimei, sesuo suskato jį įspėti.

Namuose sužinojau, kad tą patį vakarą stribai išsivarė tėvuką, ir Šilalėje jį tardė tas pats majoras. Zoselei įspėjus, mūsų parodymai "sutapo". Tikriausiai dėl šio "sutapimo" paryčiais ir majoras nebebuvo toks piktas.

Baigdamas norėčiau paklausti Algirdo Račinsko, dabar gyvenančio Vilniuje, ar jis nežino, kaip jo fotografuotų ir išparduotų (beje, keliskart didesne kaina, negu paprastų) nuotraukų pirkėjų sąrašas pateko į Šilalės saugumo rankas? Taip pat būtų įdomu sužinoti, kiek dar Šilalės gimnazistų ir kitų žmonių nukentėjo už šias nuotraukas.

Titas ŽYMANČIUS

DĖKOJAME

P.F. ir A.Kontautams iš Kanados už dovaną

BALFui iš Filadelfijos, p.J.Majauskui už labdaros siuntą

P. Jūratei Jasiūnienei iš JAV už piniginę auką

P. Antecetai Žvigaitienei iš Šiaulių raj. už piniginę auką "Tremtinio" redakcijai

Mūsų gimnazijos direktorius

Stasys JARMALA, g. 1908 m. Alytaus apskr. Bakšių km., didelėje neturtingų ūkininkų šeimoje. 1929 m. baigęs Alytaus gimnaziją, visomis išgalėmis stengėsi baigti Kauno mokytojų kursus. Iš Bakšių į Kauną mokytis kasdieną važinėdavo dviračiu. Nors buvo labai neturtingas, bet savo tikslą pasiekė. Keletą metų mokytojavo Dzūkijoje, vokiečių metais - Lygumuose ir Kuršėnuose. 1943 m., būdamas Kuršėnų mokyklos vedėju, ėmė aktyviai dalyvauti VLIK'o veikloje. Lietuvos išlaisvinimo organizacijai rinko ir slėpė ginklus, vėliau slapstėsi nuo gestapo. 1946 m. įsijungė į antisovietinę rezistenciją. Susiklastojęs asmens dokumentus ir pasivadinęs Vincu Ulevičiumi, jis su šeima apsistojo Eržvilke, buvusioje Norkaus sodyboje. Netrukus abu su žmona Brone Ulevičiene gavo darbą Eržvilko gimnazijoje. Dėstė fiziką, astronomiją ir namų ruošą, 1947 m. buvo paskirtas šios gimnazijos direktoriumi.

Vincą Ulevičių mokiniai labai gerbė ir mylėjo. Jis buvo neaukštas, smulkutis, truputį gunktelėjęs, augino barzdą ir ūsus, nešiojo akinius (gal todėl, kad viena akis buvo visai sužalota).

Tuo metu Eržvilko gimnazijoje mokėsi daug doro kaimo jaunimo. 1948-1949 m. mūsų, aštuntokų (abiturientų) buvo net 42 klasėje. Jau buvome beveik suaugę, 18-23 m. amžiaus, turėjome savo protą atsispirti sovietinei komunistinei propagandai. Daug mums padėjo istorijos mokytojas Kleopas Greičius ir vokiečių, lotynų kalbų mokytojas, chorvedys Antanas Jankauskas. Jie abu buvo eržvilkiškiai, neslepiantys nuo mokinių savo patriotizmo. O už gimnazijos sienų siautėjo stribai, skynėsi kelią okupantai ir komunistai. Bet partizaninis pasipriešinimas nesiliovė. Pačius geriausius savo krašto vyrus matydavome stribų velkamus į Eržvilko aikštę. Išniekintais lavonais sadistai užkimšo miestelio šulinius ir užpylė šiukšlėmis, nuklojo Lietuvos didvyrių palaikai Balandynės miško pakraščius. Dešimtys pažįstamų kaimo žmonių be jokios kaltės buvo kalinami ir tremiami. Tad mums jau ne tiek svarbu buvo baigti mokyklą, kiek gelbėti nuo raudonojo maro savo kraštą. Daugelis gimnazistų dalyvavome ginkluotoje rezistencijoje, mokinių tėvai rėmė partizanus, tačiau ir vienur, ir kitur atsirasdavo išdavikų.

Gimnazijos direktorius Vincas Ulevičius (Stasys Jarmala) su keletu jam patikimų mokytojų ėmė leisti nelegalius patriotinius laikraštėlius, partizanų lapelius ir juos platinti. Spaustuvę įrengė mokyklos III a., buvusiose vandentiekio patalpose. Mokytojas A.Jankauskas parūpino "Continental" rašomąją mašinėlę, direktorius - popieriaus. Ir prasidėjo darbas. Taip atsirado mokiniams laikraštėlis "Atžalynas", o suaugusiems - "Varpas". V.Ulevičius ir A.Jankauskas patys rašydavo straipsnius. Abu laikraštėlius platindavome toliau nuo spaustuvės - Jurbarko, Raseinių ir Tauragės rajonuose, tačiau po metų įvyko išdavystė.

1949 m. liepos 2-ają, temstant, saugumiečiai apsupo gimnaziją. Palaukę, kol ateis ir susitiks mokyklos direktorius ir mokytojas A.Jankauskas, juos raštinėje suėmė. Penki saugumiečiai juos ir valytoją Damanauskienę nusivarė prie slėptuvės durų. Iš slėptuvės pasisavino spausdinimo priemones, platinimui sudėtus laikraštėlius ir su visu grobiu iškeliavo į Eržvilko stribyną. Pasinaudojęs prieblanda ir stačia Šaltuonos upės pakrante, mokytojas A.Jankauskas bandė gelbėtis. Ginkluotam savo palydovui žaibiškai pokštelėjęs kumščiu per pakaušį ir išmušęs iš rankų automatą, pasileido į Šaltuonos krūmokšnius. Atsipeikėję sargybiniai ilgai "žvejojo" bėglį automatų serijomis, bet šis išnyko be pėdsakų.

Gimnazijos direktorius Vincas Ulevičius (Stasys Jarmala) po draugo pabėgimo buvo labai sadistiškai tą vakarą buvo nuvarytas į Jurbarko stribų būstinę, tardytas naudojant smurtą ir įmestas į būstinės rūsį. Ten atsitiktinai radęs samčio kotą ir kažkokio indo šukę, suimtasis ėmė kastis po rūsio pamatais ir, saulei tekant, ištrūko į lauką. Kol saugumiečiai išsimiegojo, mūsų gimnazijos direktorius, nusikratęs žemes, parkeliavo į Eržvilką ir apsistojo pas vieno mokinio tėvus. Šie jį ne tik slėpė, bet ir padėjo susitikti su vyriausia dukterimi (15 metų Birute). Jis pataré, kaip slapstytis šeimai, ir netrukus nuėjo į mišką partizanauti. Prieš tai dar parašė Jurbarko saugumo viršininkui "padėką" už "gerą" nakvynę rūsyje ir pareiškė jam, kad Lietuva bus laisva ir nepriklausoma. 1949 m. liepos 10 d. kreipimąsi į mokinius jis baigė taip: "BŪKITE DRĄSŪS IR IŠTVERMINGI, BET IR ATSARGŪS ŠIOJE SUNKIOJE IŠSIVADAVIMO KOVOJE! TEGYVUOJA LAISVA, NEPRIKLAUSOMA LIETUVA!"

Daugiau kaip du mėnesius išbuvęs Kęstučio apygardos partizanų grupėje, spalio 2-ąją V.Ulevičius buvo išduotas ir apsuptas Pašaltuonio apylinkės Eimontų kaime vieno ūkininko sodyboje. Gyvas stribams nepasidavė. Didvyriškai žuvo.

Direktoriaus žmoną, buvusią mūsų namų ruošos mokytoją Bronę Ulevičienę enkavedistai areštavo netrukus po V.Ulevičiaus pabėgimo iš Jurbarko saugumo rūsio. Maždaug po mėnesio (liepos pabaigoje) jie suėmė ir gimnazijos inspektorių Kleopą Greičių. Kiek vėliau per išdavystę ir apgaulę į jų nagus pateko ir mokytojas A.Jankauskas. Jie visi buvo nuteisti po 10 metų lagerio. K.Greičius bausmę atliko Vorkutoje, B.Ulevičienė - Karagandoje, A.Jankauskas - Džezkazgane, visi jie buvo griežto režimo lageriuose. Dirbo po žeme vario, švino ir cinko kasyklose. 1956 m. visi trys mokytojai grįžo į Lietuvą. Bronė Ulevičienė mirė Kaune 1990 m. Palaidota Romainiuose. Antanas Jankauskas ir Kleopas Greičius sulaukė Lietuvos nepriklausomybės dienų. A.Jankauskas gyvena Jonavoje, jis yra invalidas. K.Greičius gyvena gimtajame Eržvilke. O mūsų gimnazijos direktoriaus, partizano - Stasio Jarmalos-Audriūno - Vinco Ulevičiaus palaikus, gaubia stribų paslapties skraistė.

Jo žuvimo vietoje 1990 m. spalio 20 d. pastatytas paminklas.

Petras BALAŠAITIS

ĮVYKIAI

ŠILALĖS raj. Vasario 16-ąją Kvėdarnoje šv.Mišiomis už Lietuvos laisvę prasidėjo 75-ųjų Nepriklausomybės metinių minėjimas. Šiai datai skirtą pamokslą pasakė parapijos klebonas Juozapas Vaičkus. Po pamaldų miestelio salėje įvyko šventės iškilmės. Prisiminus nepriklausomybės kovų istoriją, su pasididžiavimu paminėtas iš Kvėdarnos kilęs tuometinis Krašto apsaugos ministras P.Liatukas ir visi kariai savanoriai. 17 Šilalės jaunuolių tada žuvo mūšio lauke. Tai mūsų krašto garbė ir pasididžiavimas.

Skambėjo Kvėdarnos moksleivių ir Tremtinių choro balsai, dainos ir eilės.

Kęstutis BALČIŪNAS

ŠIAULIŲ raj. Vasario 6 d. Kuršėnų 2-oje vid. mokykloje įvyko Šiaulių ir Kuršėnų politinių kalinių ir tremtinių vakaras-susitikimas. Pasisakymuose išreikštas rūpestis Lietuvos ateitimi, prognozėmis, kad sergantį tautą išsirinks ir sergantį Prezidentą. Už ką gi balsuos Lietuvos sovietmečio išauginta mafija, tinginiai, girtuokliai ir vagišiai? Prognozės aiškios, tačiau buvo viliamasi, kad sveiko proto balsų bus daugiau. Liūdnas mintis prasklaidė ir Šiaulių tremtinių choro dainos, ir tremtinių poezija.

Pakeliui į namus šiauliškiai suklaupė Kuršėnų bažnyčios šventoriuje prie raudonojo teroro aukų atminimo kryžiaus ir, tyliai pasimeldę, sugiedojo "Viešpaties Angelą".

Kai dirbsime kartu, tai būsime stiprūs. Širdingai dėkojame Sąjungos Šiaulių skyriaus tarybos nariui K.Kučinskui už sponsorių, vežiojantį mus, nenuoramas dainorius, Lietuvos pamatyti ir jai pasirodyti.

Marytė RIMKIENĖ

Šiauliai

Partizanų ryšininkas apie Balį Pupeikį-Taurą

1944-ųjų rudenį įsirengę gerą bunkerį Zarasų raj. Antazavės šile, partizanai tikėjosi čia praleisti žiemą. Tačiau 1944 m. gruodžio 25-26 (per šv. Kalėdas) tą bunkerį apsupo okupantų kariuomenės įgula. Partizanai užėmė kovos pozicijas. Jų buvo apie 100 vyrų. Vadovavo Mykolas Kazanas-Mutka, Balys Vaičėnas-Lordas, Juozas Streikus-Stumbras ir Balys Pupeikis-Tauras. Jiems patarimais padėjo nuo fronto likęs vokiečių karininkas (jo pavardės neprisimenu). Okupanto kariuomenę partizanai prisileido visai arti ir tada pakilo atakon. Partizanų atmuštas okupantas, pergrupavo savo būrius, priešais bunkerį pastatė iš Daugpilio parvežtą kulkosvaidį "Maksimka". Balys Pupeikis buvo geras kulkosvaidininkas, jam greit pavyko nutildyti "Maksimką". Partizanai atlaikė ir šį puolimą, tačiau netrukus pristigo šovinių. Pasigirdo mašinų ūžimas - atvyko okupanto kariuomenės pastiprinimas. Partizanai pasitarę nutarė iš apsupimo trauktis. Sutemo. 30 vyrų imitavo prasiveržimą, tuo tarpu likusieji pasitraukė priešinga kryptimi. Atvykusi papildoma įgula pradėjo puolimą, bet, gerai neišsiaiškinę padėties, susišaudė dar ir tarpusavyje, o partizanai sėkmingai pasitraukė. Vis dėlto vienas partizanas - J. Kairys čia buvo nukautas, o M.Kazanas - lengvai sužeistas. Pasitraukus partizanams, kareiviai šaudėsi tarpusavy, kolei prašvito. Prašvitus užėmė bunkerį. Ir koks buvo jų nusivylimas, kai bunkerį rado tuščią - partizanų nė kvapo, o savųjų kareivių prišaudyta krūva. Vietos gyventojai matė, kaip sunkvežimiais buvo vežami kareivių lavonai.

1945 m. birželio 7-8 d. Kudrų miške apsistojusius partizanus apsupo okupantų kariuomenės dalinys su vietiniais stribais iš Antazavės, Aleksandravėlės, Imbrado, Zarasų. Partizanai, sumušę kariuomenę ir stribus, pro Aleksandravėlę pasitraukė į Agurkiškio miškus. Šis pasitraukimas paliko nepaprastą įspūdį Aleksandravėlės gyventojams: jie žygiavo miesteliu apsivilkę Lietuvos kariuomenės ir Lietuvos šaulių uniformomis, ginkluoti, su daina, lydimi kulkosvaidžių ir raitų partizanų. Vadovavo M.Kazanas, J.Streikus ir B.Pupeikis. Moterys sveikino juos su gėlėmis, vaikai lydėjo iki artimiausio miško. "Nejaugi jau vėl Lietuva?" - džiaugėsi į gatvę išėję senukai... Kitą dieną partizanai, vadovaujami B.Pupeikio ir J.Streikaus, pasitraukė į Latvijos miškus, o M.Kazanas aplankė savo tėviškę.

1945 m. liepos 13 d. "Vyties" kuopos partizanai ilsėjosi Obelių šile (Rokiškio raj.). Čia juos apsupo grįžtanti iš Vokietijos reguliari kariuomenė, vietinė įgula ir vietos stribai. Mūšiui vadovavo B.Vaičėnas. Būtų buvę labai striuka, bet padėtį išgelbėjo Balys Pupeikis, atskubėjęs su savo "Birutėnų" būriu. Puolimas buvo atmuštas, ir kariuomenė, netekusi 7 žuvusių ir nemažo būrio sužeistų, pasitraukė. "Vyties" kuopa pasitraukė į Dusetų miškus, o "Birutėnai" - į Latviją.

Balys Pupeikis visada buvo linksmas, geros nuotaikos, ryžtingas, narsus kovotojas. Prisimenu, 1946 m. lapkričio mėn. vos švintant nuėjau pas partizanus. Radau sugulusius miško aikštelėje, apšerkšnijusius; tarpe jų buvo ir Balys-Tauras. Jis pašoko, nusipurtė šerkšną ir šypsodamasis sako: "Tai saldžiai miegojau!" Balį labai gerbiau, gerai su juo sutariau, tik kartais jis mane pabardavo, kad per daug rizikuoju, kad mums privalu išlikti. Jis nuolat kartodavo, kad okupantas anksčiau ar vėliau turės atsakyti už savo kruvinus darbus, niekada neprarado vilties, kad Lietuva bus laisva.

Gaila, kad netikėta mirtis neleido atlikti daug užplanuotų darbų, nusinešė ir paslapčių...

Andrius DRUČKUS

MIELI MŪSŲ SKAITYTOJAI

Prenumeruokite "Tremtinį". Tai garantuoja, kad šis leidinys dar pasieks Jūsų namus. Iki kovo 7 d. Paštas priima prenumeratą tik 3 mėn. Pristatymas, deja, pabrango. Prenumeratoriui 1 egz. kaina - 12 tal.; 3 mėn. - 72 tal. "Tremtinio" indeksas 67388.

"Lietuvių nacionalistų kenkėjiška veikla ir kova su ja"

Taip pavadintą KGB vadovėlį praktikams neseniai išleido "Laisvės kovų archyvo" leidėjai. Manome, kad jis nors iš dalies atskleis sovietinio saugumo represinę struktūrą, parodys kai kuriuos politinius įvykius iš kitos barikadų pusės.

KGB - kokia tikroji jos veikimo sfera, jos įtaka Lietuvos visuomenei ir istorijai? Iki 1992 m. rugpjūčio pučo ši struktūra veikė legaliai, tačiau apie jos veiklą sužinodavome tik iš atskirų, atsitiktinių faktų. Sugriovus KGB išorinę, regimąją pusę, apie šios struktūros veiklą išgirsdavome vėlgi iš fragmentiškų, dažnai tendencingų publikacijų spaudoje. Tačiau šiokia tokia analizė yra daryta ir palikta pačių saugumo darbuotojų. Kas, jei ne jie, galėjo geriau pažinti savo sukurtą "voratinklį", veikti jo tinkluose?

Taigi apie KGB veikimo metodus sužinosite, atsivertę gen.majoro G.K. Vaigausko vadovėlį "Lietuvių nacionalistų kenkėjiška veikla ir kova su ja". Vadovėlio KGB praktikams leidėja - Spalio revoliucijos ir Raudonosios vėliavos ordinų F.Dzeržinskio vardo aukštoji TSRS KGB mokykla. Jame keli skyriai apie lietuvių emigracijos organizacijas, jų veiklą ir apie tai, kaip KGB klasta ir apgaule infiltruodavo savo agentus į jas arba įtakojo liberaliau nusiteikusius veikėjus. Taip pat rasite skyrių apie pokario metais vykusį KGB susidorojimą su partizanais ir ginkluoto pasipriešinimo nuslopinimą.

Skyriai "Ardomoji antitarybinių nacionalistinių elementų veikla ir kova su ja 1954-1967 m." ir "Nacionalistinių elementų kenkėjiškos veiklos taktika dabartinėmis sąlygomis" nukelia į artimesnius laikus, primena mums girdėtas baudžiamąsias bylas ir pavardes - kun. A.Svarinsko, S.Tamkevičiaus, rež. J.Jurašo, B.Gajausko, J.Keliuočio ir kitų. Labai atvirai kalbama, kaip meistriškai buvo fabrikuojamos jų bylos, rezgami kaltinimai.

Vadovėlis buvo išleistas 1986 m. Maskvoje rusų kalba ir saugomas KGB specbibliotekoje.

Šią knygelę (lietuvių kalba) galite įsigyti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos visuose skyriuose, Vilniaus Sąjūdžio būstinėje ir Sąjūdžio spaudos kioskuose.

Irma ŽUKAITĖ

PO TO, KAI RAŠĖME

Perskaitęs "Tremtinio" laikraštyje informaciją dėl Amerikos piliečių, likusių po 1940 m. Lietuvoje, nutariau parašyti, nes aš irgi esu vienas iš tokių JAV piliečių, kurie 1940 m. nesuspėjo išvykti į Ameriką.

Esu gimęs 1920 m. JAV, Detroite. Tėvas, mirus motinai, mane su broliu mažus parsivežė į Lietuvą, ketindamas tuoj grįžti atgal. Susiklosčius gyvenimo aplinkybėms, liko gyventi Lietuvoje.

Vyresnis mano brolis 1940 m., okupavus sovietams Lietuvą, su Amerikos ambasada išvyko į JAV, o aš nesuspėjau ir likau Lietuvoj.

Po karo kreipiausi į JAV ambasadą Maskvoje, kad išduotų man Amerikos piliečio pasą. Kelis kartus buvau prasmukęs į pačią ambasadą dėl anketų užpildymo. Bet to užteko, kad 1947 m. birželio mėn. KGB suimtų. "Osoboje sovieščanije" 1948 m. nuteisė 10-iai metų lagerio už "tėvynės" išdavimą.

Man esant suimtam, 1947 m. rudenį iš JAV ambasados buvo gautas pranešimas, kad atvykčiau pasiimti Amerikos piliečio paso, tačiau to padaryti aš jau negalėjau...

Kalėjau Karagandos lageriuose ir tik 1956 m. buvau išleistas į Lietuvą.

Grįždamas sustojau Maskvoje ir norėjau vėl patekti į JAV ambasadą, bet buvau sulaikytas ir griežtai įspėtas, kad tuoj vėl galiu būti sugrąžintas ten, iš kur parvykau. Daugiau į ambasadą nesikreipiau.

Prasidėjus Lietuvoje atgimimui, parašiau į JAV ambasadą Maskvoje dėl paso. Ten rado archyve mano senas užpildytas anketas. Gavau kvietimą atvykti atsiimti JAV piliečio pasą. Jį pasiėmiau 1990 m. liepos mėn.

Dabar, žinoma, jau aš juo nepasinaudosiu, nes esu senas, lageriuose praradęs sveikatą - antros grupės invalidas, labai mažai galiu paeiti.

Į atkuriamą "Amerikos lietuvių" akcinę bendrovę mielai sutikčiau stoti.

Su pagarba
Vincas VAINALAVIČIUS

ATSILIEPKITE

Martynas GEDVILAS, Justo, g. 1914 m. Plungės raj., Gegrėnų km. Vėliau šeima gyveno Telšių raj., Žilvičių km. Mokėsi Martynas Liepiaukės pradinėje mokykloje, Vytėnų Saleziečių vienuolyne (tarp Jurbarko ir Kauno) ir ruošėsi tęsti mokslus Italijoje, kunigų seminarijoje. 1941 m. užėjus bolševikams, bėgo į Italiją, bet pasienyje buvo peršautas ir suimtas. Žinoma, kad gegužės mėn. kalėjo Kauno kalėjime, nuteistas - birželio mėn.

1942 m. ar 1943 m. Telšiuose, "Žemaičių kankinių" parodoje teko matyti M.Gedvilo nuotrauką. Komentare parašyta, kad nuteistas mirties bausme - sušaudant. Saleziečių vienuolyno dvasios tėvas (dab. miręs) pasakojo, kad 500 kalinių buvo varomi pėsti iš Kauno kalėjimo į Minską, kur buvo sušaudyti. 5 ar 6 kaliniams pavyko pabėgti ir, pasak jų pasakojimų, M.Gedvilas Minske buvo sušaudytas. Kartu kalėjusių ar jų giminių, Martyno mokslo draugų ieško Domicelė GEDVILAITĖ, Dariaus ir Girėno 15, Telšiai.

Partizanas **Anicetas LUKŠYS**-Polka-Nevėžis, g. 1927 m. Joniškio raj., Tausėnų km., 1945-1950 m. partizanavo Joniškio raj., Žagarės-Daunoravos apyl. miškuose. Ką nors žinančių apie žuvimo vietą ir laiką ieško Janina LUKŠYTĖ, S.Daukanto 33-54, 5800 Klaipėda.

2-ojo artilerijos pulko kapitonas **Petras ULČINAS, Adomo,** g. 1903 m. Šiaulių apskr., Pokarčiūnų km. Tarnavo Kėdainiuose, Raseiniuose. Manoma, kad žuvo 1947 m. ar 1948 m. Joniškio raj., Vilkiaušės miške. Žinančių apie žuvimo aplinkybes, vietą ir laiką ieško V.ULČINIENĖ-JASIUKIENĖ, B.Sruogos 23-1, Kaunas, tel. 794704.

Marcelis JOVAIŠA (manoma, kad kilęs nuo Radviliškio), 1948 -1950 m. kalėjo Komijoje, Kočmės st., lag. 246/4. Dirbo lentpjūvėje, garo katilo mašinistu. 1950 m. iš Komijos jį išvežė nežinia kur. M.Jovaišos, jo artimųjų ieško V.JANCEVIČIUS, Gedimino 39-43, Tauragė, tel. 56738.

Buv. partizano **Broniaus PINKEVIČIAUS** ieško V.JANCEVIČIUS, Gedimino 39-43, Tauragė, tel. 56738.

Juozas KAČINSKAS, g. 1905 m., kalėjo Vorkutoje. Kartu kalėjusių ir ką nors apie jo likimą žinančių ieško Marija DUDIENĖ, Plento 8-3, Kaunas, tel. 749395.

Buv. tremtinės **Aleksandros MURAŠKIENĖS,** g. apie 1925 m. Kaune, ieško likimo draugė Aldona ZAVACKAITĖ-BUDRIENĖ, Aušros 73-1, Kaunas, tel. 731925.

Vyr. redaktorė Vanda PODERYTĖ, *koresp.* Edmundas SIMANAITIS,
lit. redaktorė Danutė BARTULIENĖ, *techninė redaktorė* Birutė OKSAITĖ

"TREMTINYS"
1993m. vasario 24 d. Nr. 4(85). SL 289. Kaina su akcizu 8 tal.
Mūsų adresas: 3000 Kaunas, Donelaičio 70b, tel. 209530

Rinko ir maketavo "LITERA". Spausdino "Aušros" spaustuvė Kaune, Vytauto pr. 25. Ofsetinė spauda, 1 sp. lankai. Tiražas 8 000. Užs. Nr. 249.